

De nordiska personskadeersättnings-systemens utveckling i ett EG-perspektiv

Anföranden och diskussion vid AIDA:s kollokvium på Hässelby slott den 10 april 1992.

Redaktör: jur. kand. Marcus Radetzki

Vid AIDA:s nordiska kollokvium på Hässelby slott behandlades den 10 april ämnet De nordiska personskadeersättningssystemens utveckling i ett EG-perspektiv. Huvudreferent var professor Bo von Eyben från Danmark, som höll ett längre anförande baserat på sin uppsats, *Ansvarsreguleringer — Utviklingen i Nordisk ret i et EF-perspektiv*, publicerad i NFT 1992:3 s. 233—246. Mot bakgrund av von Eybens anförande redogjorde de tre coreferenterna Kaare Schanke från Norge, Reino Aropuu från Finland och Carl Oldertz från Sverige kortfattat för läget på detta område i sina respektive länder. Anförandena följdes av en diskussion. I denna artikel refereras coreferenternas anföranden samt ett av diskussionsinläggen. Därefter följer en sammanställning av framförda fakta och synpunkter i vilken även ej refererade diskussionsinlägg har beaktats.

1. Coreferenternas anföranden

Coreferenter var Kaare Schanke från Norge, Reino Aropuu från Finland och Carl Oldertz från Sverige. Deras respektive anföranden redovisas nedan.

1.1. Kaare Schanke

1.1.1. Allmänt om utvecklingen på personskadeområdet i Norge

De senaste årens utveckling på personskadeområdet i Norge har inneburit att såväl antalet skador som den genomsnittliga nivån på ersättningskravens storlek har ökat. Som en följd härav har även antalet processer på detta område ökat.

Denna utveckling, samt den vinkling som denna givits i media, har resulterat i att situationen på personskadeområdet för närvarande är något tillspetsad. Två olika läger, med mot varandra stridande intressen, kan utmönstras. Det ena utgörs av de skadelidande och det andra av försäkringsbolagen, såsom repre-

sentanter för skadevållarna.

En av orsakerna till den rådande situationen är att det har förelegat disharmoni i utvecklingen av ersättningsreglerna på olika delar av personskadeområdet i Norge. Denna utveckling har medfört att ersättningsgrunder och ersättningssummor skiljer sig beträffande olika typer av personskador. För att komma till rätta med detta problem krävs således en harmonisering av de befintliga ersättnings-systemens regler. En annan föreslagen åtgärd är ytterligare etablering av nämndeorganisationer för fastställande av ersättningsbelopp.

Av intresse i detta sammanhang är att den norska diskussionen angående de inhemska ersättningssystemens disharmoni knappt alls berört förhållandet till EG och de harmoniseringsproblem ett eventuellt medlemskap skulle medföra, utöver de interna norska problemen. De sistnämnda synes för övrigt vara svårbemästrade i sig, då hittillsvarande inhemska försök till harmonisering varit resultatlösa.

De harmoniseringsproblem som skulle följa med ett eventuellt EG-medlemskap skulle således inte underlätta den nuvarande, något problematiska situationen.

1.1.2. Det norska ersättningssystemet för arbetsskador och dess förhållande till andra ersättningsanordningar

I Norge finns ett lagfäst ersättningssystem för arbetsskador. Detta bygger på en lagstadgad skyldighet för arbetsgivare att teckna arbetskadeförsäkring för sina anställda. Försäkringen ersätter arbetsskador och arbetsjukdomar på objektiv grund.

Bo von Eyben hävdar att det norska ersättningssystemet för arbetsskador, liksom dess danska motsvarighet, har företräde i förhållande till ersättningskrav gentemot den ansvarige skadevållaren. Detta skulle innebära att, i den mån ersättningen från arbetskadeförsäkringen täckte skadan, ersättningskrav inte skulle kunna riktas mot den ansvarige skadevållaren. I samma utsträckning skulle regresskrav gentemot denne skadevållare vara utslutna. von Eyben påpekar att detta även skulle gälla i en situation då arbetsskadan vållats av en defekt produkt.

I detta avseende ger von Eyben en felaktig beskrivning av norsk rätt. Situationen med två ersättningssystem som överlappar varandra har behandlats i förarbetena till den norska arbetskadelagen. I propositionen till denna lag framhålls att det faktum att en arbetskada är ersättningsbar även enligt reglerna för ett annat ersättningssystem (i detta fall trafikförsäkringen), inte innebär att ersättningsmöjligheterna enligt arbetskadeförsäkringen inskränks. Orsaken härtill sägs vara att arbetstagaren bör ha rätt att, om han så önskar, erhålla ersättning för hela skadan från ett och samma ersättningssystem. Det bör framhållas att denna möjlighet för arbetstagaren, på intet sätt innebär att hans möjligheter att istället, om han så önskar, erhålla ersättning från den andra ersättningsanordningen, inskränks.

Arbetskadeförsäkringen är således varken primär eller subsidiär i förhållande till trafikförsäkringen, och den kan inte heller anses vara det i förhållande till andra ersättningssystem, exempelvis produktansvaret.

Frågan om vem som slutligen skall bekosta skadeersättningen i situationer som den ovan beskrivna avgörs i regressomgången. Härvid finns ibland överenskommelser om kanalisering av vissa skadetyper till visst ersättningssystem. Saknas sådan överenskommelse aktualiseras reglerna om dubbel-försäkring¹.

1.1.3. Den norska läkemedelsförsäkringens överensstämmelse med EG:s produktansvarsdirektiv

Den norska läkemedelsförsäkringen innehåller regler om maximal ersättning per inträffat skadefall. von Eyben påpekar, mycket riktigt, att dessa beloppsbegränsningar inte harmoniserar med EG:s produktansvarsdirektiv². Detta problem har uppmärksamats i Norge varvid Justitiedepartementet har föreslagit två alternativa lösningar. Antingen ändras reglerna om maximal ersättning från läkemedelsförsäkringen så att de motsvarar direktivets beloppsbegränsningar, eller ändras produktansvarslagen så att den del av en läkemedelskada, som på grund av läkemedelsförsäkringens regler om maximal ersättning, ej kan ersättas, istället ersätts av den enligt produktansvarslagen ansvarige producenten, varvid regler om maximal ersättning saknas.

1.1.4. Den norska patientförsäkringens överensstämmelse med EG:s föreslagna direktiv om tjänsteprestationsansvar

EG:s förslag till direktiv om ansvar för tjänsteprestationer³ innebär presumtionsansvar för skada orsakad av fel i tjänsteutövning. Detta direktivförslag reglerar således samma område

1) Se 6 kap. 3 § norska försäkringsavtalslagen.

2) 85/374/EEC.

3) EFT 1991 C 12/8.

som den norska patientförsäkringen. von Eyben hävdar att om förslaget genomförs, är en förutsättning för patientförsäkringens fortbestånd att en klausul tas in i direktivet. Klausulen måste innebära att existerande nationella särregler som ger ett effektivt skydd kan upprätthållas vid sidan av direktivets regler. Men även om så sker, och den norska patientförsäkringen således kan fortbestå, innebär ett genomförande av detta direktivförslag, enligt von Eyben, ett allvarligt problem för Norge⁴ eftersom patientförsäkringen är begränsad till att endast gälla sjukhussektorn. Därmed skulle förslagets presumtionsansvar få stor inverkan på ansvaret för bland annat privatpraktiserande läkare.

Det av von Eyben förutsedda problemet kommer sannolikt inte att aktualiseras för Norges del. Anledningen härtill är de förändringar på detta område som för närvarande är aktuella i Norge. Enligt ett nyligen framlagt förslag skall en betydande utvidgning av patientskadeansvaret respektive försäkringen genomföras. Om detta förslag realiseras, vilket inte är osannolikt, undvikes det av von Eyben framhållna problemet.

1.2. Reino Aropuu

1.2.1. Allmänt om de finska ersättningssystemen för personskador

Liksom sina nordiska motsvarigheter är de finska ersättningssystemen för personskador baserade på ett objektivi ansvar. Detta innebär att de skadelidande, vad gäller förutsättningarna för skadestånd, försätts i en gynnsam position jämfört med den traditionella skadeståndsrätten. Ersättningens storlek däremot skall enligt en genomgående tanke i de finska ersättningssystemen för personskador bestämmas enligt gängse skadeståndsrättsliga principer⁵.

I Finland har i någon mån påbörjats en anpassning till EG på personskadeområdet, vilket bland annat kommer till uttryck genom att EG:s direktiv beaktas vid lagstiftning. Ett

exempel på detta är den finska produktansvarslagen.

1.2.2. Den finska produktansvarslagen och dess förhållande till övriga finska personskadeersättningsanordningar

I förarbetena till den finska produktansvarslagen, som gäller produkter utgivna från och med 1991-09-01, sägs uttryckligen att EG:s produktansvarsdirektiv⁶ har beaktats. Den finska lagen är dock relativt sträng jämfört med andra länders produktansvarslagar, baserade på samma direktiv. Den finska lagstiftaren har således tolkat produktansvarsdirektivet på strängast möjliga sätt. Detta framgår exempelvis av att den finska lagen inte gör undantag för utvecklingskador och inte heller innehåller något stadgande om självrisk.

Den finska produktansvarslagen omfattar inte läkemedelsskador som ersätts ur den frivilliga läkemedelsförsäkringen. Inte heller omfattas atomskador, patientskador, trafikskador och arbetsskador, i den mån dessa ersätts genom någon av de särskilda ersättningsanordningar som skapats för dessa olika skador. Om en skada, som ersätts ur någon av dessa ersättningsanordningar, enligt produktansvarslagen berättigar till högre ersättning än vad som betalats ur den primära ersättningsanordningen, finns emellertid inget hinder mot att den skadelidande med stöd av produktansvarslagen kräver ut mellanskillnaden av den ansvarige.

1.2.3. Tendenser till skärpt ansvar på andra områden

Överhuvudtaget har den finska skadeståndsrätten visat tendenser till att i allt större utsträckning tillämpa skärpt, ofta objektivi ansvar. På miljöområdet exempelvis, där det för närvarande endast delvis förekommer objektivi ansvar⁷, har nyligen föreslagits införande av objektivi ansvar för samtliga typer av ska-

4) Detta problem gäller för övrigt även Danmark.

5) Detta är det vanliga även i övriga nordiska länder.

6) 85/374/EEC.

da. Andra exempel på regler om skärpt ansvar utgörs av kemikalielagens ansvarsregler samt de finska reglerna om avfallshantering.

1.3. Carl Oldertz

1.3.1. EG:s direktiv och

direktivförslag på personskadeområdet

Bo von Eybens granskning av EG:s direktiv och direktivförslag på personskadeområdet visar att dessa främst är ägnade att åstadkomma enighet rörande förutsättningarna för skadeståndsansvar. Däremot behandlas inte de frågor inom personskadeområdet som i Norden tilldragit sig störst intresse, frågor med utgångspunkt i de skadelidandes ersättningsbehov.

Att EG:s harmoniseringssträvanden valt denna inriktning måste betecknas som märkligt mot bakgrund av att en primär grund för behovet av harmonisering på personskadeområdet har sagts vara konsumentskyddsaspekten.

Av de direktiv och direktivförslag som för närvarande föreligger på personskadeområdet bortses fortsättningsvis från förslaget till direktiv om civilrättsligt ansvar för miljöskador⁸, eftersom detta i realiteten knappast kommer att ha någon inverkan på personskadefrågorna. Inte heller beaktas förslaget till direktiv om ansvar för tjänsteprestationer⁹ då detta, vad avser ett unifierat ansvar för skador inom sjukvården, mött så allvarlig kritik att det med mycket stor sannolikhet kommer att revideras.

1.3.2. *De svenska personskadeersättningsystemens bakgrund och uppbyggnad*
I propositionen till den svenska skadeståndslagen¹⁰ gjorde departementschefen ett antal principuttalanden syftande till att klar-

lägga den framtida personskadeståndsrättens struktur och utseende. Bland annat avvisades tanken att ett traditionellt skadeståndsansvar för personskador skulle ha någon nämnvärd preventiv effekt, och som en följd härav förespråkades ersättningssystem baserade på försäkringar gällande direkt till förmån för de skadelidande. Tanken var att sådana försäkringar skulle finansieras av presumtiva skadevällare och ersätta det traditionella systemet bestående av skadeståndsansvar kombinerat med ansvarsförsäkring till förmån för skadevällaren.

Med departementschefens principiella ställningstagande som bas, tillkom i Sverige under 1970-talet ett antal ersättningssystem för personskador¹¹. Dessa var samtliga präglade av följande grundförutsättningar. För det första skulle de skadelidande, utan att behöva visa att konventionellt skadeståndsansvar förelåg, erhålla ersättning direkt från en försäkring, gällande för hela den skadevällande verksamhetsarten, exempelvis läkemedelsindustrin. För det andra skulle den ansvariga verksamheten befrias från de negativa konsekvenser, som den konventionella skadeståndsrättens fel- och vårdslöshetsbegrepp innebar. För det tredje skulle skadeersättningar, så långt som möjligt, kanaliseras till en viss ersättningsanordning, varmed ansvarsöverlappningar kunde undvikas.

1970-talets svenska personskadeersättningsystem innebar således ett för de skadelidande bättre skydd än den traditionella skadeståndsrätten. Dessutom innebar systemen en effektiv begränsning av kostnaderna för skadeadministration, dels genom att skadestandsreglerna förenklades och rationaliserades, och dels på grund av att självrisker infördes. Samtidigt förbättrades skadevällarnas situation väsentligt, eftersom dessa inte

7) Exempelvis enligt grannelagen och vattenlagen.

8) EFT 1991 C 192/6.

9) EFT 1991 C 12/8.

10) Prop. 1972:5.

11) De ersättningssystem som åsyftas är arbetsskade-, patient-, trafik- och läkemedelsförsäkringarna.

längre riskerade att bli föremål för ersättningsanspråk i samma omfattning som tidigare. Kostsamma ersättningsrättegångar, med negativ publicitet för de svarande som följd¹², uteblev i stort sett i och med de nya ersättningssystemen.

1.3.3. Den svenska produktansvarslagen

Den svenska produktansvarslagen (1992:19, PaL) innebär ett genomförande av EG:s produktansvarsdirektiv¹³ i näst intill oförändrat skick. PaL baseras på ett objektiva ansvar. Lagen uppställer således inga subjektiva ansvarsrekvisit. Däremot uppställs som förutsättning för ansvar, att skada orsakats på grund av en säkerhetsbrist hos en produkt¹⁴. Denna ansvarsförutsättning, som saknar motsvarighet i övriga svenska personskadeersättningssystem, innebär att PaL ger de skadelidande ett jämförelsevis sämre skydd. Även för skadevällarsidan är PaL:s regler mindre gynnsamma än enligt de ersättningssystem som bygger på försäkring till förmån för de skadelidande. PaL:s uppbyggnad på traditionell skadeståndsrätt medför nämligen att skadevällarna själva belastas med ersättningsanspråk samt därmed följande kostnader och olägenheter¹⁵. Mot denna bakgrund måste PaL sägas innebära ett steg tillbaka i den ersättningsrättsliga utveckling som tog sin början i och med departementschefens uttalanden i 1972 års proposition¹⁶.

När såväl PaL som något av de försäkringsbaserade ersättningssystemen är tillämpliga på samma skada, kommer PaL:s ovan beskrivna utformning sannolikt att medföra att de skadelidande föredrar att kräva ersättning enligt reglerna för försäkringsalternativet. Detta torde innebära att PaL:s regler relativt sällan kommer att utgöra grund för skadelidandes ersättningskrav. Betydligt oftare kommer i stället

let försäkringsgivares regresskrav gentemot ansvariga produkttillverkare att grundas på PaL:s regler. I detta sammanhang kommer dock PaL:s säkerhetsbristrekvisit innebära att, endast i ett fåtal fall, sådan regressstalan kommer att vara meningsfull. Risken är därför stor att försäkringsbolagens kostnader i samband med dessa nya regressrutiner kommer att bli så stora att de vida överstiger de preventionsfördelar som PaL:s säkerhetsbristrekvisit möjligen kan komma att medföra.

1.3.4. Utvecklingstendenser inom EG

Från EG har på senare tid antytts viss tveksamhet inför konsekvenserna av de gemensamma överstatliga direktiven rörande principerna för skadeståndsansvar. Ett exempel på detta är den omfattande kritiken mot EG:s förslag till direktiv om ansvar för tjänsteprestationer¹⁷. Gällande de sjukvårdsrelaterade skadorna har antytts att, ur konsumentskyddssynpunkt, en försäkringslösning möjligen vore att föredra framför ett ersättningssystem baserat på traditionell skadeståndsrätt.

Om dessa tendenser förverkligas tvingas EG överväga frågor som rör principerna för ersättningarnas art och storlek. Därmed kommer de nordiska länderna, i vilka denna typ av frågeställningar under lång tid varit centrala, sannolikt ges möjlighet att påverka utvecklingen. Ur denna synpunkt är det givetvis olyckligt att de nordiska länderna i viss mån, exempelvis beträffande ersättningarnas bestämmande, tillämpar olika principer. En harmonisering av de nordiska personskadeersättningssystemens regler bör därför övervägas.

2. Diskussionen

12) Särskilt för läkemedelsindustrin var detta ett stort problem.

13) 85/374/EEC.

14) Se 1 § PaL.

15) Jfr. avsnitt 1.3.2.

16) Prop. 1972:5.

17) EFT 1991 C 12/8.

Efter coreferenternas anföranden följde en diskussion. Denna inleddes av Bill Dufwa vars inlägg nedan i korthet refereras. Övriga diskussionsinlägg refereras inte var för sig¹⁸ men har beaktats vid utarbetandet av sammanställningen i avsnitt 3.

2.1. Bill Dufwa

2.1.1. Nordiska strategier gentemot Europa

Diskussionen kring de nordiska ländernas förhållande till framtidens europeiska personskadeståndsrätt är helt fokuserad på EG-rätten. Möjligheterna att, vid sidan av EG-direktiven, bibehålla befintliga nordiska ersättningssystem övervägs, liksom lämpliga metoder att påverka EG-direktivens utformning i riktning mot de nordiska lösningarna.

När det gäller möjligheterna att från nordisk sida påverka framtidens europeiska personskadeståndsrätt är denna fixering vid EG-rätten olycklig. Den i detta avseende mest framkomliga vägen torde nämligen vara att samarbeta med forskare och lagstiftare i de olika EG-länderna. Istället för att direkt söka påverka EG:s direktiv bör man således inrikta sig på påverkan av de olika ländernas materiella rättsregler, utifrån vilka EG-rätten sedan formas.

En annan förutsättning för att framgångsrikt kunna påverka utvecklingen i Europa är att stor försiktighet iakttages vid presentationen av de nordiska idéerna. Erfarenheter visar att de olika EG-länderna, särskilt Tyskland, har en mycket konservativ inställning till ersättningssystemens utformning. Den som framför alltför radikala förslag riskerar att inte bli accepterad, varmed alla möjligheter till påverkan

utesluts.

2.1.2. Skadeståndets preventiva funktion
Carl Oldertz beskriver i sitt anförande utvecklingen av de svenska ersättningssystemen för personskador, varvid dessa betraktas som överlägsna den traditionella skadeståndsrätten. Det förtjänar dock påpekas att Oldertz härvid bortser från det som, framför allt ekonomer, men även andra, anser vara helt självklart, nämligen att skadeståndet enligt den traditionella skadeståndsrätten har en preventiv effekt¹⁹.

I de ersättningssystem som bygger på försäkring till förmån för de skadelidande går preventionen helt förlorad. Dessa ersättningssystem syftar således enbart till reparation, vilket kan sägas utgöra ett karaktärsdrag för stora delar av den svenska personskadeståndsrätten²⁰. Från utlandet betraktas sådan ensidig inriktning på reparation som oacceptabel. Ett större inslag av preventionstänkande i den svenska personskadeståndsrätten är således önskvärt, särskilt om vi önskar utveckla ett meningsfullt utbyte med övriga Europa²¹.

3. Sammanställning

I ovanstående referat behandlas en mängd olika frågor rörande personskadeståndsrättens utveckling och framtid. Nedan följer en sammanställning av de fakta och synpunkter som framkommit, varvid även beaktas den diskussion²² som följde efter de refererade anförandena och Bill Dufwas inledande debattinlägg.

3.1 De nationella ordningarna på person-

18) Anledningen till att endast Dufwas diskussionsinlägg refereras är att detta, tillsammans med huvud- och coreferenternas anföranden, utgjorde grunden för den följande diskussionen.

19) Det är i detta sammanhang fråga om ekonomisk prevention, ägnad att förbättra konsumentskyddet. Blotta vetskapen om att skadestånd kan komma att

utdömas får företag och andra att välja handlingsalternativ som minimerar olycksfalls-kostnaderna varmed konsumenternas säkerhet ökar.

20) Undantag utgör exempelvis miljöskadelagen (1986:225) och PaL.

21) Jfr. avsnitt 2.1.1.

skadeområdet

Personskadeståndsrätten i de olika nordiska länderna har mycket gemensamt. Samtliga länder har i stor utsträckning utvecklat olika ersättningssystem baserade på försäkringar gällande till förmån för de skadelidande. Dessa försäkringssystem är samtliga uppbyggda på det sätt som 1972 förespråkades i propositionen till den svenska skadeståndslagen²³. I vissa fall grundas systemen på lag, men vanligt är även att försäkringssystemen baseras på frivilliga åtaganden.

Eftersom dessa ersättnings-/försäkringsanordningar har tillkommit successivt, allteftersom olika intressegrupper efter påtryckningar genomdrivit krav härom, saknas i viss mån samordning anordningarna emellan. Av denna anledning kan situationen på personskadeståndsområdet i de nordiska länderna liknas vid ett "lapptäcke" av olika ersättningssystem, som vart och ett ersätter skador orsakade i olika sammanhang. En naturlig följd härav är att vissa skador är ersättningsbara enligt mer än ett av dessa system, liksom att andra skador är av sådan art att de inte omfattas av något befintligt ersättningssystem, varmed de skadelidande är hänvisade till den allmänna skadeståndsrätten.

Grunden för de nordiska ländernas system för ersättning vid personskada är således till stora delar gemensam. Härav får man dock inte förledas tro att systemen är identiska. I systemens materiella regler förekommer nämligen en del skillnader, särskilt gällande reglerna för bestämning av ersättning.

3.2 Prevention vid personskada

De nordiska ersättningssystem för personskada, som baseras på försäkring till förmån för de skadelidande, har alla gemensamt att de i första hand syftar till reparation. Fördelarna

med dessa system anses betydande. Dels försätts de skadelidande i en mycket gynnsam situation. Dessutom innebär dessa försäkringslösningar att skadevällarna undkommer situationer i vilka de anser sig nödsakade att bestrida ansvar, varmed såväl kostsamma processer som negativ publicitet undviks.

Mot den ovan beskrivna bakgrunden förefaller det naturligt att utfallet av de nordiska personskadeersättningssystemen av många anses mycket lyckat. Enligt en synpunkt är dock utformningen av dessa ersättningssystem olycklig såtillvida att den helt saknar inslag av prevention. Det är härvid ekonomisk prevention som åsyftas, det vill säga skadeståndsregler som styrmedel med syfte att förmå presumtiva skadevällare att välja sådana handlingsalternativ som minimerar olika skaderisker.

Denna kritik bemöter anhängarna av de försäkringsbaserade ersättningssystemen med att anföra skepsis inför att ett ordinärt skadeståndsansvar för personskador skulle ha någon nämnvärd preventiv effekt. Vidare hävdas att om sådan prevention trots allt skulle förekomma, ett system baserat på culpaansvar, exempelvis för patientskador, inte skulle fungera tillfredsställande. Empiriska undersökningar sägs nämligen visa att om, vid ett culpabaserat patientskadesystem, 80 patientskador vållas culpöst, endast en av dessa leder fram till skadeståndskrav. Övriga 79 skador kommer aldrig fram i denna typ av system. Detta leder till följande slutsatser. För det första: ett culpabaserat personskadeersättningssystem medför stora brister ur reparationssynpunkt. För det andra: om culpaansvaret har en preventiv funktion, är denna enligt ovanstående exempel begränsad till att fungera i ett fall av 80. Därmed anses prevention vara ett i detta sammanhang verkningslöst medel.

22) I diskussionen deltog förutom Bill Dufwa, Carl Oldertz, Helge Solberg, Mikael Rosenmejer, Finn Jakob Enger med flera.

23) Prop. 1972:5.

3.3. Personskadeståndsrättens utveckling inom EG

EG:s direktiv och direktivförslag på personskadeståndsrättens område är baserade på traditionell skadeståndsrätt²⁴. Ersättningslösningarna bygger sålunda på en kombination av reparations- och preventionstänkande. I detta avseende skiljer sig EG-rätten från de nordiska ersättningssystem som baseras på försäkring till förmån för de skadelidande vilka enbart syftar till reparation.

De EG-rättsliga personskadeersättningsreglerna skiljer sig således avsevärt från de nordiska reglerna på detta område, vilket inte förefaller särskilt överraskande. Mera anmärkningsvärt är att det stundom hävdas att EG:s direktiv och direktivförslag även saknar förankring i den internationella debatten om personskador och ersättningssystem. En av förklaringarna härtill sägs vara att EG-kommissionens förslag inte i tillräcklig mån grundas på en öppen debatt av målsättningar och medel för uppnående av dessa. Inte heller utnyttjas tillräckligt den specialistkompetens som kan tillföras genom att sakkunniga konsulteras under utarbetandet av direktivförslagen.

3.4. De nordiska ländernas förhållnings-sätt gentemot EG

Att de nordiska ländernas personskadeståndsrätt skiljer sig från EG-rätten på detta område står helt klart. Skillnaderna är relativt djupgående och rör principiella frågor rörande skadeståndsrättens grundelement. På frågan hur de nordiska länderna framdeles skall förhålla sig gentemot EG anses följande alternativ stå till buds. För det första kan EG-rätten accepteras fullt ut och införlivas i de nordiska rättssystemen på bekostnad av existerande ersättningssystem. För det andra kan EG-rätten införlivas

24) Se exempelvis produktansvarsdirektivet, 85/374/EEC, som baseras på ett strikt ansvar vid skada på grund av säkerhetsbrist, eller förslaget till direktiv om tjänsteprestationsansvar, EFT 1991 C 12/8, som bygger på presumtionsansvar för skada orsakad av fel

i de nordiska rättssystemen med vissa förbehåll, vilka möjliggör de existerande ersättningssystemens fortbestånd. För det tredje kan de nordiska länderna propagera för sina ersättningssystem i Europa och därmed söka påverka EG-rätten att utformas i denna riktning.

Det tredje alternativet synes vara det som har flest anhängare. Den vanliga uppfattningen är härvid att den nordiska linjen skall drivas gentemot EG och dess beslutsfattare i Bryssel. Enligt en annan uppfattning skulle det vara mera effektivt att i första hand bearbeta forskare och lagstiftare i de olika EG-länderna för att därigenom påverka dessa länders materiella rättsregler. Eftersom dessa regler, i sin tur ofta utgör grund för EG:s direktivförslag skulle den nu förespråkade metoden leda till en indirekt påverkan av EG-rätten. Med anledning av denna synpunkt har dock påpekats att EG-rätten är primär i förhållande till medlemsländernas materiella rättsregler, och att detta även gäller den procedur, bestående av bland annat förhandlingar, som föregår lagstiftning. Att förhandla utanför EG, på det sätt som förespråkats, skulle kunna innebära ett brott mot Romfördraget²⁵.

4. Avslutande synpunkter

Ovan har redovisats en mängd fakta och synpunkter gällande personskadeståndsrätten i Norden varvid denna jämförts med EG-rätten på detta område. Klart är att de nordiska ländernas ersättningssystem, baserade på försäkring till förmån för tredje man, är uppbyggda enligt den svenska modell som framlades i 1972 års proposition till skadeståndslag²⁶. I stort tycks enighet råda om fördelarna med dessa ersättningssystem. Viss oenighet föreligger

i tjänsteutövning. Dessa båda ansvar är avsedda att täckas av en ansvarsförsäkring gällande till förmån för skadevällaren.

25) Se art. 5 om lojalitetsplikt samt de olika reglerna om EG-kommissionens initiativmonopol.

TEMA AIDA

dock beträffande huruvida den totala avsaknaden av prevention är lämplig eller ej. Till skillnad från de nordiska ersättningssystemen har EG-rätten hittills varit uppbyggd på traditionella skadeståndsregler, innebärande en kombination av reparativa och preventiva hänsyn. Under dessa förhållanden har man från nordisk sida förespråkat försök till påverkan av EG-rätten i riktning mot de nordiska ersättningslösningarna. Härvid har dock varnats för att vissa EG-länder är mycket konservativa, vilket kan medföra att de nordiska förslagen anses alltför radikala, något som för lång tid kan spolia möjligheterna till nordisk påverkan av EG-rätten.

På samma gång kan man konstatera att vissa, på senare tid förekommande nordiska tendenser, exempelvis Sveriges antagande av EG:s produktansvarsdirektiv²⁷, tyder på att en anpassning till EG-rätten och dess uppbyggnad håller på att ske. Samtidigt har inom EG stundom förespråkats ersättningslösningar, som mycket påminner om de nordiska²⁸. Mot bak-

grund av de ovan beskrivna förhållandena framstår dessa två företeelser som mycket paradoxala. De ger ett intryck av att det för närvarande råder stor osäkerhet angående framtidens personskadeståndsrätt, både inom Norden och EG.

26) Prop. 1972:5.

27) 85/374/EEC.

28) Exempelvis gällande skador vållade inom sjukvården.